

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

**LIETUVOS
AUKŠČIAUSIOJO TEISMO**

PRAKTIKOS APŽVALGA

2016 m. rugsėjis

PARENGTA

LIETUVOS AUKŠČIAUSIOJO TEISMO
TEISĖS TYRIMŲ IR APIBENDRINIMO DEPARTAMENTO

Pastaba. Šioje apžvalgoje pateikiamos neoficialios Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – ir LAT) procesinių sprendimų santraukos. Šis dokumentas yra skirtas tik informavimo tikslais. Oficialius ir nesutrumpintus sprendimų tekstus galite rasti LAT interneto svetainėje www.lat.lt.

TURINYS

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS.....	4
ATPK 33 straipsnio 2 dalies taikymas.....	4
<i>Dėl ATPK 33 straipsnio 2 dalies taikymo</i>	<i>4</i>
II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS.....	4
1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas.....	4
BK 182 straipsnio 2 dalies taikymas.....	4
<i>Dėl apgaulės požymio motinystės (tėvystės) pašalpos įgijimo srityje.....</i>	<i>4</i>
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas.....	5
BPK 301 straipsnio taikymas.....	5
<i>Dėl teismo pareigos grįsti nuosprendį tik teisiamajame posėdyje išnagrinėtais įrodymais</i>	<i>5</i>
BPK 179 straipsnio taikymas.....	6
<i>Dėl protokolų surašymo laiko</i>	<i>6</i>
III. CIVILINĖS BYLOS.....	6
Asmenys	6
<i>Dėl įmonės veiklos tyrimo apimties.....</i>	<i>6</i>
<i>Dėl turtų skyrimo juridinio asmens valdymo organų nariams.....</i>	<i>6</i>
Daiktinė teisė.....	7
<i>Dėl teisės normų, reglamentuojančių asmens pirmenybės teisę pirkti žemės sklypą, kuriame yra jam priklausantys statiniai ir įrenginiai, ir šios pirmenybės teisės apsaugą, aiškinimo ir taikymo</i>	<i>7</i>
Paveldėjimo teisė.....	8
<i>Dėl CK 5.63 straipsnio paskirties ir taikymo sprendžiant dėl valstybės atsakomybės paveldėjimo teisiniuose santykiuose</i>	<i>8</i>
<i>Dėl galimybės paveldėti fizinio asmens teisę į neturtinės žalos atlyginimą.....</i>	<i>8</i>
Sutarčių teisė.....	9
<i>Dėl šilumos paskirstymo metodo parinkimo ir pakeitimo</i>	<i>9</i>
Civilinio proceso teisė.....	10
<i>Dėl antstolio pranešimo apie tęsiamus vykdymo veiksmus teisinio vertinimo</i>	<i>10</i>
<i>Dėl CPK 606 straipsnio 2 dalies normos aiškinimo (taikymo) ir CPK 608 straipsnio aiškinimo dėl teisinio reglamentavimo pasikeitimo, susiklosčius tam tikrai situacijai</i>	<i>10</i>
Darbo teisė.....	11
<i>Dėl savivaldybės viešosios įstaigos vadovo atšaukimą iš pareigų, kaip darbo sutarties nutraukimo pagrindą, ir kompetentingą sprendimą dėl atšaukimo priimti subjektą reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo</i>	<i>11</i>

I. ADMINISTRACINIŲ TEISĖS PAŽEIDIMŲ BYLOS

ATPK 33 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl ATPK 33 straipsnio 2 dalies taikymo

Apžvelgiamoje administracinio teisės pažeidimo byloje pareiškėja A. J. pateiktame prašyme atnaujinti administracinio teisės pažeidimo bylą nurodė, kad jos padaryti administraciniai teisės pažeidimai buvo nagrinėjami to paties organo, remiantis to paties patikrinimo metu nustatytais aplinkybėmis, užfiksuotomis tame pačiame patikrinimo akte, tačiau jai paskirtos administracinės nuobaudos nepagrįstai teismų nebuvo subendrintos.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, kad pagal Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ir ATPK) 33 straipsnio 1 dalį, kai vienas asmuo padaro du arba daugiau administracinių teisės pažeidimų, administracinė nuobauda skiriama už kiekvieną teisės pažeidimą atskirai. ATPK 33 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad jeigu asmuo padarė kelis administracinius teisės pažeidimus, kurių bylas kartu nagrinėja tas pats organas (pareigūnas), galutinai šiam asmeniui skiriama nuobauda parenkama sankcijos, nustatytos už sunkesniąjį iš padarytųjų administracinių teisės pažeidimų, ribose.

Bylos duomenimis A. J. pagal ATPK 51³ straipsnio 14 dalį nubausta Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Panevėžio regiono aplinkos apsaugos departamento (toliau – ir Institucija) 2015 m. spalio 15 d. nutarimu po to, kai 2015 m. rugsėjo 21 d. atlikus neplaninį UAB „A“ veiklos patikrinimą buvo nustatytas tik vienas pažeidimo faktas ir A. J. 2015 m. rugsėjo 28 d. buvo surašytas administracinio teisės pažeidimo protokolas. Tuo tarpu administracinio teisės pažeidimo protokolas dėl kitų pažeidimų, nurodytų ATPK 51³ straipsnio 13 dalyje, 51²³ straipsnio 13 dalyje ir 51²³ straipsnio 14 dalyje, pareiškėjai buvo surašytas tik 2015 m. spalio 22 d., o Institucijos nutarimas dėl jų priimtas 2015 m. lapkričio 18 d. Abu Institucijos nutarimai buvo apskūsti teismams ir nagrinėjami taip pat skirtingu metu. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad Lietuvos teismų informacinės sistemos (LITEKO) duomenimis teismams šioje byloje nagrinėjant administracinę atsakomybę patrauktos A. J. skundus ir priimant ginčijamus sprendimus, galutinis sprendimas A. J. administracinio teisės pažeidimo byloje pagal ATPK 51³ straipsnio 14 dalį buvo priimtas 2016 m. vasario 17 d., o administracinių teisės pažeidimų byloje pagal ATPK 51³ straipsnio 13 dalį, 51²³ straipsnio 13 dalį ir 51²³ straipsnio 14 dalį – 2016 m. birželio 17 d.

Atsižvelgęs į išdėstytus argumentus, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas padarė išvadą, kad, priešingai nei teigiama prašyme, teismai šioje byloje neturėjo jokio teisinio pagrindo net svarstyti A. J. paskirtų nuobaudų bendrinimo klausimo, ir kartu konstatavo, kad nėra pagrindo teigti, jog nagrinėjamu atveju buvo pažeistos ATPK 33 straipsnio 2 dalies nuostatos.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. nutartis administracinio teisės pažeidimo byloje Nr. 2AT-64-303/2016

II. BAUDŽIAMOSIOS BYLOS

1. Lietuvos Respublikos baudžiamojo įstatymo taikymas

BK 182 straipsnio 2 dalies taikymas

Dėl apgaulės požymio motinystės (tėvystės) pašalpos įgijimo srityje

Apžvelgiamoje baudžiamojoje byloje kasacinis teismas pažymėjo, kad apgaulė motinystės (tėvystės) pašalpos įgijimo srityje paprastai pasireiškia darbo santykių imitavimu: asmuo fiktyviai įdarbinamas, surašomi bei Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai (toliau – ir VSDFV) pateikiami suklastoti dokumentai, nurodant tokio asmens darbo faktą, pajamas, kurie pagal Lietuvos Respublikos ligos ir motinystės socialinio draudimo įstatymą jam suteikia teisę į atitinkamo dydžio motinystės (tėvystės) pašalpą. Todėl pagal teismų praktiką kaltinant asmenį, kad jis apgaule neteisėtai siekė gauti ar padidinti motinystės (tėvystės) pašalpą (teisę į tokią pašalpą), būtina nustatyti jo darbo santykių fiktyvumo faktą. Sprendžiant, ar darbo santykiai buvo fiktyvūs, turi būti atsižvelgiama į šias aplinkybes: kaltininko realią galimybę atlikti sutartyje suldytą darbą, nustatyto atlyginimo dydį, ar įmonė turėjo pakankamai lėšų atlyginimui išmokėti, ar naudinga buvo įmonei mokėti nustatytą

atlyginimą darbuotojui, ar darbuotojas atliko darbo sutartyje sulygta darbą ir gavo už jį darbo užmokestį.

Teisėjų kolegija taip pat pabrėžė, kad darbo užmokesčio dydis yra dviejų šalių – darbdavio ir darbuotojo – susitarimo dalykas; vien tai, kad motinystės (tėvystės) pašalpai gauti reikšmingu laikotarpiu asmeniui nustatomas palyginti didelis darbo užmokestis, nelaikytina apgaule Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – ir BK) 182 straipsnio prasme; tačiau šios nuostatos taikytinos realioms, o ne fiktyviems darbo santykiams.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad nagrinėjamoje byloje abiejų instancijų teismai, vertindami šioje byloje įrodinėtinas sukčiavimo motinystės pašalpai gauti aplinkybes, pateikė bylos medžiaga pagrįstus argumentus, patvirtinančius D. G. darbo santykių UAB „(duomenys neskelbtini)“, vadovaujamoje direktoriaus J. G., fiktyvumą. Apgaulė šioje byloje pasireiškė fiktyviu D. G. įdarbinimu bei sukūrimu ir pateikimu VSDFV Klaipėdos skyriui suklastotų tikrų dokumentų, patvirtinančių šios nuteistosios darbo faktus ir gautas pajamas. Teismai, išanalizavę duomenis apie įmonėje mokamus darbo užmokesčius, motyvuotai nurodė, kad kitų įmonės darbuotojų, ieškojusių įmonei naujų klientų, darbo užmokesčiai buvo kelis kartus mažesni nei D. G., be to, nuo D. G. įdarbinimo įmonės skolos ir kiti išpareigojimai didėjo, o nuteistųjų paaiškinimai, kad D. G. darbas ir atliekamos funkcijos buvo pačios svarbiausios įmonei, paneigti bylos įrodymais. Teismai taip pat nustatė ir pagrindė, kad sukčiavimą D. G. su J. G. padarė veikdami tiesiogine tyčia.

Taigi kasacinis teismas, konstatavo, kad šioje baudžiamojoje byloje baudžiamasis įstatymas pritaikytas tinkamai ir baudžiamojoje byloje paduotus kasacinius skundus atmetė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-282-303/2016

2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso įstatymo taikymas

BPK 301 straipsnio taikymas

Dėl teismo pareigos grįsti nuosprendį tik teisiama jame posėdyje išnagrinėtais įrodymais

Apžvelgiamoje byloje kasacinis teismas pažymėjo, kad paprastai įrodymų dėstymas pradedamas nuo kaltinamojo parodymų dėl jam pareikšto kaltinimo, nurodoma jo pozicija, išdėstomas parodymų, duotų teisme, turinys, kiti paaiškinimai dėl teismo tirtų įrodymų ir pan. Nagrinėjamoje byloje apeliacinės instancijos teismas nuosprendžio aprašomojoje dalyje prieš pateikdamas įrodymų analizę ir priimamo sprendimo motyvus išdėstė kaltinamosios parodymus, kurie perkelti iš pirmosios instancijos teismo nuosprendžio. Teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad šių parodymų turinys iš esmės atitinka ikiteisminio tyrimo metu duotus bei kaltinamajame akte nurodytus parodymus, o ne teismo posėdžio protokole užfiksuotus kaltinamosios parodymus. Kasacinis teismas pažymėjo taip pat tai, kad iš teismo posėdžio protokolo matyti ir tai, kad pirmosios instancijos teismas tirdamas įrodymus ikiteisminio tyrimo metu duotų kaltinamosios parodymų netyrė, jų neperskaitė. Apeliacinės instancijos teismas, tikrindamas skundžiamo pirmosios instancijos teismo nuosprendžio teisėtumą ir pagrįstumą, šio nuosprendžio trūkumo nepašalino. Atsižvelgusi į šias aplinkybes, teisėjų kolegija padarė išvadą, kad teismai neįvertino teisiama jame posėdyje duotų kaltinamosios parodymų turinio, o tai neatitinka BPK įtvirtintų įrodymų vertinimo nuostatų. Kartu teisėjų kolegija atkreipė dėmesį į tai, kad nagrinėjamoje byloje pirmosios instancijos teisme po kaltinamosios apklausos prokurorė pateikė prašymą pakeisti kaltinimą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad pakeitus kaltinimą teisme kaltinamasis turi būti apklaustas ir turi būti išsiaiškinta jo pozicija dėl naujo kaltinimo (BPK 271 straipsnio 2 dalis, 272 straipsnio 1 dalis). Pirmosios instancijos teismas to nepadarė, o apeliacinės instancijos teismas šio pažeidimo taip pat neištaisė – įrodymų tyrimo neatliko ir kaltinamosios neapklausė.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-284-648/2016

BPK 179 straipsnio taikymas

Dėl protokolų surašymo laiko

Apžvelgiamoje byloje nuteistoji savo kasaciniame skunde, be kita ko, nurodė, kad atliekant nusikalstamą veiklą imituojančius veiksmus buvo pažeisti BPK 179 straipsnio reikalavimai, nes procesiniai dokumentai (protokolai) surašyti ne tuoj pat po veiksmų atlikimo, o vėliau – pareigūnų darbo vietoje.

Kasacinis teismas konstatavo, kad BPK 179 straipsnio 1 dalies nuostata, kad „atliekant tyrimo veiksmus, rašomi protokolai“, nereiškia, kad visi procesiniai dokumentai turi būti surašomi veiksmo atlikimo vietoje ar pareigūnų tarnybiniame automobilyje tą pačią akimirką, kai veiksmas yra atliekamas. Veiksmo atlikimo rezultatai turi būti iš karto procesiniuose dokumentuose užfiksuojami tais atvejais, kai BPK aiškiai nustato, kad veiksmo dalyvavusiems asmenims turi būti paliekamas surašomo dokumento nuorašas ar kai jie supažindinami su užfiksuota informacija, duodant pasirašyti procesinius dokumentus. BPK numatytų neviešo pobūdžio veiksmų atlikimo rezultatams fiksuoti toks reikalavimas nėra taikomas. Teisėjų kolegija pažymėjo, kad protokolai dėl tokių veiksmų atlikimo turi būti surašomi per protingą laiką, bet tai nereiškia, kad savo tapatybės neatskleidžiančius veiksmus ar slaptą sekimą atliekantys pareigūnai veiksmų atlikimo metu iš karto turi rašyti protokolą. Iš karto protokole reikšmingą informaciją užrašyti nėra įmanoma ir atliekant nusikalstamą veiklą imituojančius veiksmus.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-295-507/2016

III. CIVILINĖS BYLOS

Asmenys

Dėl įmonės veiklos tyrimo apimties

Ieškovas (akcininkas) prašė pradėti bendrovės ir jos vadovo veiklos tyrimą. Apžvelgiamoje byloje kilo teisinis klausimas, ar ieškovas (dabartinis bendrovės akcininkas) turi specialųjį teisnumą (lot. *locus standi*) inicijuoti juridinio asmens veiklos tyrimą už laikotarpį, kai jis nebuvo bendrovės akcininkas. Pirmosios instancijos teismas ieškinį atmetė, o apeliacinės instancijos teismas nutarė pradėti bendrovės ir jos vadovo veiklos tyrimą.

Kasacinis teismas išaiškino, kad įstatymų leidėjas teisę inicijuoti juridinio asmens tyrimą sieja ne su aplinkybe, kada akcininkas tapo bendrovės, kurios veiklą siekia ištirti, akcininku, o su aplinkybe, ar juridinio asmens veiklos tyrimas už teismo nuožiūra nustatytą laikotarpį padės išspręsti skirtingų interesų grupių bendrovėje konfliktą ir užtikrins skaidresnį veiklos tęstinumą. Ne ieškovo kaip akcininko teisių įgijimo momentas, o faktiniai pagrindai, nustatyti bylos nagrinėjimo teisme metu, lemia įmonės veiklos tyrimo apimtį tiek jo dalyko, tiek ir laikotarpio apibrėžties prasme. Taigi teismui konstatavus teisinį pagrindą atlikti įmonės veiklos tyrimą, remdamasis konkrečiomis byloje nustatytomis faktinėmis aplinkybėmis teismas turi diskreciją nuspręsti, ar nagrinėjamoje byloje įmonės veiklos tyrimas apima iki ieškovui tampant akcininku įmonės direktoriaus atliktus veiksmus ir kuriuos iš jų, ar jie ir kurie iš jų nekelia rimtų abejonių dėl netinkamumo. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir bylą perdavė nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-412-415/2016

Dėl tantjemų skyrimo juridinio asmens valdymo organų nariams

Apžvelgiamoje byloje ieškovas (bendrovės akcininkas, valdybos narys) teigė, kad bendrovės stebėtojų taryba, skirdama savo nariams ir bendrovės valdybos nariams nevienodo dydžio tantjemas

ir to nepagrįsdama objektyviais kriterijais, pažeidė lygiateisiškumo, taip pat sąžiningumo ir protingumo principus. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai atmetė ieškovo reikalavimą pripažinti negaliojančiu stebėtojų tarybos sprendimą dėl tantjemų paskirstymo.

Kasacinis teismas nurodė, kad pagal Akcinių bendrovių įstatymą, kai bendrovė dirba pelningai, stebėtojų tarybos ir valdybos nariams gali būti mokamos tantjemos, bet stebėtojų tarybos ir valdybos nariai neturi teisės reikalauti, o bendrovė neturi pareigos skirti tantjemas netgi tada, kai bendrovė dirba pelningai. Akcinių bendrovių įstatymas, įtvirtindamas akcininkų susirinkimui teisę nustatyti tam tikrą pelno dalį, skiriamą tantjemoms valdybos ir stebėtojų tarybos nariams, nenustato tantjemų paskirstymo tarp valdybos ar stebėtojų tarybos narių tvarkos ir sąlygų. Taigi Akcinių bendrovių įstatymas suteikia akcininkų susirinkimui ar kitam įgaliotam juridinio asmens organui plačią diskrecijos teisę paskirstyti tantjemas stebėtojų tarybos ir valdybos nariams ir jos neriboja. Kasacinis teismas konstatavo, kad tokio pobūdžio byloje, kai juridinio asmens valdymo organo narys įrodinėja lygiateisiškumo principo pažeidimą, juridinio asmens organo nariams skyrus nevienodo dydžio tantjemas, atsižvelgiant į pirmiau aptartą plačią diskrecijos teisę skirti tantjemas, įrodinėjimo našta skirstoma taip: siekdamas įrodyti, kad buvo pažeistas lygiateisiškumo principas, ieškovas turi pateikti pakankamai įrodymų, kurių pagrindu teismas galėtų numanyti esant lygiateisiškumo principo pažeidimą, o tai paneigti turi atsakovas. Kitaip sakant, ieškoviui pateikus faktus, dėl kurių galima manyti, kad buvo pažeistas lygiateisiškumo principas, kitai šaliai tenka pareiga įrodyti priešingai. Kasacinis teismas sutiko su bylą nagrinėjusių teismų išvada, kad, atsakovės steigimo dokumentuose nenustačius tantjemų paskirstymo kriterijų, tantjemų paskirstymas stebėtojų tarybos ir valdybos nariams yra galimas tiek vienodomis, tiek skirtingomis dalimis, atsižvelgiant į pasirinktus kriterijus, ir vien tik faktas, kad skirtos nevienodo dydžio tantjemos, nepatvirtina lygiateisiškumo principo pažeidimo. Kasacinis teismas padarė išvadą, kad ieškovas neįrodė, jog turėjo gauti didesnę tantjemų sumą, kad kiti valdybos nariai prisidėjo mažiau nei ieškovas prie bendrovės veiklos. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-398-706/2016

Daiktinė teisė

Dėl teisės normų, reglamentuojančių asmens pirmenybės teisę pirkti žemės sklypą, kuriame yra jam priklausantys statiniai ir įrenginiai, ir šios pirmenybės teisės apsaugą, aiškinimo ir taikymo

Ieškovas prašė teismo perkelti jam pirkėjo teises ir pareigas pagal žemės sklypo, kuriame yra jam priklausantys statiniai, pirkimo–pardavimo sutartį. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad Žemės įstatymo 31 straipsnio 1 dalies nuostata, įtvirtinanti statinių ir įrenginių savininkų pirmenybės teisę pirkti parduodamą žemės sklypą, taikytina, kai egzistuoja šioje normoje nurodytos sąlygos: ketinamas sudaryti privačios žemės sklypo (ar dalies) pirkimo–pardavimo sandoris ir statinių ir (ar) įrenginių ant parduodamo sklypo buvimo faktas. Be to, esminės Žemės įstatymo 31 straipsnyje įtvirtintos pirmenybės teisės tinkamo įgyvendinimo sąlygos yra šios: žemės savininkas, nusprendęs parduoti žemės sklypą, privalo apie ketinimą parduoti žemės sklypą informuoti žemės sklype esančių statinių ir įrenginių savininką; statinių ir įrenginių savininkas turi būti informuotas registruotu paštu (įteikiant), t. y. jam turi būti suteikta reali galimybė pasinaudoti jam priklausančia pirmenybės teise; statinių ir įrenginių savininkas turi būti informuotas apie žemės sklypo pardavimo sąlygas (kainą, plotą, apmokėjimo tvarką ir pan.); statinių ir įrenginių savininkui suteikiamas 30 dienų terminas apsispręsti, kuris negali būti trumpinamas ir per kurį žemės sklypas negali būti perleidžiamas tretiesiems asmenims. Be to, Žemės įstatymo 31 straipsnis neįtvirtina statinių ir įrenginių savininko sprendimo pirkti žemės sklypą įforminimo formos, todėl žemės savininkas apie sprendimą gali būti informuojamas bet kokia forma.

Kasacinis teismas taip pat nurodė, kad apžvelgiamoje byloje apeliacinės instancijos teismas nustatė, jog atsakovai po pirmojo jų pranešimo ieškoviui apie ketinamą parduoti ginčo žemės sklypą pakeitė pardavimo sąlygas: padidino sklypo kainą ir suteikė galimybę pirkti tik visą parduodamą

žemės sklypą, t. y. pakeitė parduodamo sklypo dydį. Kasacinis teismas sprendė, kad tokiu atveju atsakovai turėjo iš naujo informuoti ieškovą apie ketinimą parduoti jiems priklausantį žemės sklypą. Kasacinis teismas pažymėjo, kad atsakovai tokią pareigą įgyvendino ir iš naujo informavo ieškovą apie ketinimą parduoti žemės sklypą pakeistomis sąlygomis, tačiau, nesulaukę Žemės įstatymo 31 straipsnio 4 dalyje nustatyto 30 dienų nuo pranešimo gavimo dienos termino pabaigos, sutartimi perleido žemės sklypą kitam pirkėjui, taip pažeisdami įstatymu įtvirtintą ieškovo pirmenybės teisę. Kadangi ieškovas pasirinko savo pažeistų teisių gynimo būdą – reikalavimą jam perkelti pirkėjo teises pagal atsakovų sudarytą žemės sklypo pirkimo–pardavimo sutartį, kasacinis teismas sprendė, kad toks ieškovo reikalavimas turi būti tenkinamas. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino bylą nagrinėjusių teismų procesinius sprendimus ir ieškinį tenkino.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-408-611/2016

Paveldėjimo teisė

Dėl CK 5.63 straipsnio paskirties ir taikymo sprendžiant dėl valstybės atsakomybės paveldėjimo teisiniuose santykiuose

Ieškovė (kreditorė) prašė teismo priteisti skolą iš valstybės, nes palikėjai (skolininkei) mirus, jos turtas paveldėjimo teise perėjo valstybei, tačiau ši su ieškove neatsiskaitė. Pirmosios instancijos teismas ieškinį tenkino, o apeliacinės instancijos teismas ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad tais atvejais, kai per įstatyme nustatytą terminą nepaaiškėja palikimą priėmusieji įpėdiniai ir nesant paskirtų nei testamentu vykdytojo, nei palikimo administratoriaus, kreditoriai reikalavimus pareiškia palikimo atsiradimo vietos apylinkės teismui CPK XXXIX skyriuje nustatyta tvarka, prašydami patvirtinti atitinkamo dydžio reikalavimo pareiškimo faktą. Šia tvarka teismui pareikštas reikalavimas nėra ieškinio reikalavimas. Jis sukelia tokius pačius padarinius kaip ir reikalavimas, pareikštas tiesiogiai įpėdiniui, ir vertintinas kaip CK 5.63 straipsnio reikalavimus atitinkanti informacija apie palikėjo kreditorių pretenzijas įpėdiniam.

Atsižvelgdamas į tai, kasacinis teismas padarė išvadą, kad kitoje byloje priimta teismo nutartis, kuria patvirtintas kreditorės reikalavimas palikėjos įpėdiniam, nereiškia kreditorės reikalavimo priteisimo iš palikėjos įpėdinės (valstybės). Tokia nutartis neatitinka vykdytino dokumento reikalavimų ir vertintina tik kaip CK 5.63 straipsnio reikalavimus atitinkanti informacija apie palikėjo kreditorių pretenzijas įpėdiniam. Vadinasi, nesant vykdytino teismo sprendimo, kuriuo kreditori, t. y. ieškovei, būtų priteista palikėjos skola, o palikėjos įpėdiniu ir atitinkamai skolos gražinimo pareigą turinčiu subjektu esant valstybei, reikalavimo valstybei pareiškimas yra tinkamai pasirinktas ieškovės teisių gynimo būdas (CK 1.138 straipsnis 6 punktas).

Kasacinis teismas savo praktikoje yra nurodęs, kad valstybės, kaip specifinės paveldėjimo teisių santykių dalyvės, atsakomybė yra ribota. Atsakomybės ribas apibrėžia ne paveldimas turtas, o paveldimo turto vertė, t. y. valstybė atsako už palikėjo skolas, neviršydama jai perėjusio paveldėto turto tikrosios vertės (CK 5.62 straipsnio 3 dalis). Nepriklausomai nuo to, ar valstybei atstovaujanti institucija atlieka palikimo priėmimo valstybei įforminimo veiksmus, valstybei palikimas pereina ir pareiga atsakyti pagal palikėjo prievolės atsiranda nuo palikimo atsiradimo dienos. Kasacinis teismas pažymėjo, kad aplinkybė, jog ieškinio pareiškimo metu valstybės paveldėtas turtas dar nebuvo realizuotas ir atitinkamai nebuvo aiški jo tikroji vertė, nevaržė ieškovės teisės pareikšti ieškinį dėl skolos priteisimo ir tokiu būdu ginti savo privatų interesą. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir paliko pirmosios instancijos teismo sprendimą, kuriuo pagrįstai ieškinys tenkintas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-403-684/2016

Dėl galimybės paveldėti fizinio asmens teisę į neturtinės žalos atlyginimą

Apžvelgiamoje byloje kilo teisės taikymo klausimas, ar galima perimti mirusio asmens teises į neturtinės žalos atlyginimą, kai asmuo mirė jau pareiškęs teisme ieškinį dėl jos atlyginimo ir nurodė su tuo susijusias aplinkybes bei pateikė įrodymus. Pirmosios instancijos teismas reikalavimo dalį dėl neturtinės žalos tenkino, o apeliacinės instancijos teismas sprendė, kad teisė į neturtinės žalos atlyginimą dėl patirtų mirusiojo asmeninių išgyvenimų, kurie buvo susiję su neteisėtais procesiniais veiksmais baudžiamajame procese, negalėjo būti paveldima, ir nutraukė bylos dalį dėl neturtinės žalos atlyginimo.

Konstitucinis Teismas (2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime „Dėl žalos, padarytos neteisėtais kvotos, tardymo, prokuratūros ir teismo veiksmais, atlyginimo“) yra pasisakęs, kad įmanomos tokios situacijos, kai teisė reikalauti neturtinės žalos atlyginimo gali pereiti tam tikriems kitiems asmenims, bet turi būti išskirtinės aplinkybės.

Kasacinis teismas padarė išvadą, kad apžvelgiamoje teisinėje situacijoje, kai civilinis procesas inicijuotas asmens, kuris galimai patyrė neturtinę žalą (procesas užsitęsė pernelyg ilgai ir dėl jo mirties nebegalėjo būti jo paties tęsiamas), jo ieškinyje nurodyti išgyvenimai dėl taikyto suėmimo baudžiamajame procese yra labai artimai susiję su jo teisių perėmėjų (sutuoktinės, vaikų) išgyvenimais. Kasacinis teismas pripažino nepagrįsta apeliacinės instancijos teismo išvadą, kad negalimas teisių į neturtinės žalos atlyginimą perėmimas ir pirminio ieškovo teisių perėmėjams (mirusiojo sutuoktinei, vaikams) būtina inicijuoti savarankišką procesą. Kasacinis teismas konstatavo, kad apžvelgiamos civilinės bylos aplinkybių kontekste procesinių ir materialinių teisių perėmimas yra galimas, nes ieškinyje buvo pareikštas „tiesioginės“ pažeidimo aukos, o artimieji tenori tęsti jau pradėtą procesą ir proceso nutraukimas pažeidžia jų teises. Pirminio ieškovo teisių perėmėjai pasirinko tokį pažeistos teisės dėl neturtinės žalos gynimo būdą. Kasacinio teismo požiūriu, pirmosios instancijos teismas pagrįstai šį reikalavimą nagrinėjo. Remdamasis šioje nutartyje nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį, kuria bylos dalis dėl neturtinės žalos atlyginimo buvo nutraukta, ir bylą grąžino nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-399-687/2016

Sutarčių teisė

Dėl šilumos paskirstymo metodo parinkimo ir pakeitimo

Apžvelgiamoje byloje kilo ginčas dėl šilumos vartotojai (ieškovei) tinkamiausio šilumos paskirstymo metodo parinkimo, kai ginčo buto patalpos, kuriose sumontuoti centralizuotai tiekiamos šilumos įrenginiai, sujungtos vidiniais laiptais su pastogės patalpomis, neprijungtomis prie centralizuoto šildymo įrenginių ir šildomomis elektra. Ieškovė teismo prašė pripažinti, kad atsakovė (šilumos tiekėja) netinkamai skirsto centralizuotai tiekiamą šilumą, ir įpareigoti ją taikyti tinkamą šilumos paskirstymo metodą ieškovei priklausančioms patalpoms. Pirmosios instancijos teismas sprendė, kad ginčo patalpoms nepagrįstai buvo taikomas šilumos paskirstymo metodas Nr. 4 (šilumos energijos kiekis apskaičiuojamas pagal butų ir patalpų naudingąjį plotą). Apeliacinės instancijos teismas sprendė priešingai, kad nurodytas šilumos paskirstymo metodas pagrįstai taikytas, t. y. šilumos energijos kiekis apskaičiuojamas pagal visų, ne tik buto, bet ir pastogės, patalpų plotą.

Kasacinis teismas nurodė, kad šilumos vartotojų teisė pasirinkti jiems tinkamesnį šilumos paskirstymo metodą yra tiesiogiai susijusi su šilumos tiekėjo pareigos tinkamai informuoti šilumos vartotojus apie galimus taikyti ir jų namo ypatumus atitinkančius šilumos paskirstymo metodus įgyvendinimu. Skirtingi šilumos paskirstymo metodai parengiami siekiant tinkamai apskaičiuoti šilumos kainą priklausomai nuo to, kokia pastate įrengta šildymo sistema. Taip patenkinami šilumos vartotojų poreikiai mokėti už realiai suvartojamą šilumos kiekį ir užtikrinama tinkama šilumos vartotojų ir šilumos tiekėjo interesų pusiausvyra. Pastato bendraturčiams nepriėmus sprendimo dėl šilumos paskirstymo metodo pasirinkimo, šilumos paskirstymo metodą, labiausiai atitinkantį pastato šildymo ir karšto vandens sistemos tipą bei šilumos pirkimo–pardavimo vietoje ir (ar) ties tiekimo–vartojimo riba įrengtus atsiskaitomuosius šilumos apskaitos prietaisus, iš Komisijos rekomenduojamų šilumos paskirstymo metodų parenka šilumos tiekėjas (Šilumos ūkio įstatymo 12 straipsnio 2 dalis).

Kasacinis teismas pažymėjo, kad jeigu apžvelgiamoje byloje būtų nustatyta, jog pastogės sujungimas su penktame aukšte esančiomis ginčo buto patalpomis keitė buto naudingą plotą, tokiu atveju byla nagrinėjantys teismai turėtų ištirti, ar pastogės, kuri neprijungta prie centralizuoto šildymo sistemos, sujungimas su penktame aukšte esančiomis ginčo buto patalpomis, kuriose įrengti centralizuoto šildymo įrenginiai, atitinka techninius reikalavimus ir yra leistinas. Jeigu būtų nustatyta, kad ginčo buto plotas nekito, nepriklausomai nuo atliktos rekonstrukcijos ir pastogės patalpų sujungimo su penktame aukšte esančiomis ginčo buto patalpomis, tokiu atveju turėtų būti vertinamas atsakovės argumentų, kad taikant šilumos paskirstymo metodą Nr. 4 negalimas buto naudingojo ploto diferencijavimas, pagrįstumas. Kasacinis teismas taip pat pažymėjo, kad byla nagrinėjantys teismai turėtų ištirti, kokiomis sąlygomis derinant su metodu Nr. 4 gali būti taikomas šilumos paskirstymo metodas Nr. 5, kai patalpos yra neprijungtos prie centralizuoto šildymo sistemos, t. y. ar šios patalpos turi būti izoliuotos, kas turi konstatuoti šių patalpų neprijungimo prie centralizuoto šildymo sistemos faktą ir pan., kiek pastogės sujungimas su patalpomis, kuriose yra įrengti šilumos įrenginiai, keičia visą pastato šildymo sistemą ir ar tai gali daryti įtaką renkantis kitą šilumos paskirstymo metodą. Tokioms aplinkybėms nustatyti gali būti reikalinga pasitelkti specialiujų žinių turinčius specialistus. Atsižvelgdamas į tai bei remdamasis pirmiau nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir byla perdavė nagrinėti iš naujo apeliacine tvarka.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 16 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-386-916/2016

Civilinio proceso teisė

Dėl antstolio pranešimo apie tęsiamus vykdymo veiksmus teisinio vertinimo

Pareiškėja skundė antstolio pranešimą apie tęsiamus vykdymo veiksmus, akcentuodama išieškojimo veiksmų, nukreiptų į jos nekilnojamąjį turtą, nepagrįstą atnaujinimą. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pareiškėjos skundą atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad pasibaigus teismo taikytai laikinajai apsaugos priemonei, t. y. pasibaigus vykdymo veiksmų sustabdymui, antstolis turi pareigą toliau vykdyti priimtą vykdomąjį dokumentą – savo iniciatyva imtis visų teisėtų priemonių, kad sprendimas būtų kuo greičiau ir realiai įvykdytas (CPK 634 straipsnio 2 dalis). Apžvelgiamoje byloje nustatyta, kad pasibaigus laikinajai apsaugos priemonei, antstolis pareiškėjos skundžiamu pranešimu informavo suinteresuotus asmenis, kad vykdymo veiksmai yra tęsiami, ir tik pakartotinai informavo hipotekos kreditorių apie galimybę perimti neparduotą iš varžytynių turtą ir pasiūlė jam sumokėti vykdomojoje byloje susidariusias vykdymo išlaidas. Kasacinis teismas darė išvadą, kad šis antstolio pranešimas nėra patvarkymas ir nesukelia teisinių pasekmių (juo tik tęsiami pradėti vykdymo veiksmai), todėl nėra skundžiamas CPK 510 straipsnyje nustatyta tvarka. Kasacinis teismas pažymėjo, kad pagal CPK 510 straipsnį gali būti skundžiami tokie antstolio procesiniai veiksmai (ar atsisakymas juos atlikti), kurie sukelia tam tikras teises pasekmes. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-392-313/2016

Dėl CPK 606 straipsnio 2 dalies normos aiškinimo (taikymo) ir CPK 608 straipsnio aiškinimo dėl teisinio reglamentavimo pasikeitimo, susiklosčius tam tikrai situacijai

Pareiškėjas pateikė teismui prašymą, kuriuo prašė atnaujinti praleistą terminą 2006 m. balandžio 13 d. ir 2008 m. sausio 30 d. išduotiems vykdomiesiems raštams pateikti vykdyti. Apžvelgiamoje byloje sprendžiamas klausimas dėl Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 606 straipsnio 2 dalies (nuo 2011 m. spalio 1 d. galiojančios redakcijos) aiškinimo ir taikymo dėl nuo 2011 m. spalio 1 d. galiojančio 5 metų termino vykdomajam dokumentui pateikti vykdyti taikymo iki 2011 m. spalio 1 d. išduotiems vykdomiesiems dokumentams. Pirmosios instancijos teismas pareiškimą tenkino, o apeliacinės instancijos teismas pareiškimą atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad CPK 606 straipsnio 2 dalis (Lietuvos Respublikos 2011 m. birželio 21 d. įstatymo Nr. XI-1480, įsigaliojusio nuo 2011 m. spalio 1 d., redakcija), nustatanti 5 metų terminą vykdomajam dokumentui pateikti vykdyti, be jokių išlygų taikoma ir iki 2011 m. spalio 1 d. išduotiems vykdomiesiems dokumentams. Kasacinis teismas pažymėjo, kad susiklosčiusi dėl teisinio reglamentavimo pasikeitimo procesinė situacija *inter alia* (be kita ko) vertintina išieškotojo teisių, tiesiogiai kylančių iš Konstitucijos ir jos saugomų, apsaugos kontekste. Pareiškėjas 10 metų terminu apibrėžtas teises įgijo CPK pagrindu, nepažeisdamas teisės, ja nepiktnaudžiavo, todėl teisinio reguliavimo pataisomis, kuriomis per pusę sutrumpintas šių teisių įgyvendinimo terminas, jei iš išieškotojo būtų atimta teisė įgyvendinti teisėtai įgytas teises, būtų pažeisti jo teisėti interesai ir teisėti lūkesčiai. Kasacinis teismas darė išvadą, kad šiuo atveju išieškotojo teisėtų interesų ir teisėtų lūkesčių apsaugai taikytinas CPK 608 straipsnis, reguliuojantis praleisto termino vykdomajam dokumentui pateikti vykdyti atnaujinimą. Kasacinis teismas atkreipė dėmesį, kad CPK 608 straipsnio aiškinimas, kai vertinama dėl teisinio reglamentavimo pasikeitimo susiklostanti teisinė situacija, kokia yra šioje byloje, turi universaliai užtikrinti išieškotojo teisėtų interesų ir teisėtų lūkesčių apsaugą, t. y. svarbios vykdomojo dokumento termino pateikimo vykdyti praleidimo priežastys nagrinėjamos teisinės situacijos atvejais būtų kaip taisyklė visada, išskyrus tokius atvejus, kai yra pagrindas paneigti įgytų teisių teisėtumą arba paties išieškotojo piktnaudžiavimą teise, kitaip tariant, kai pripažįstama, kad Konstitucija nesaugo tokių interesų ir lūkesčių, nes jie nėra teisėti. Kadangi šioje byloje nėra nustatyta pagrindų, dėl kurių būtų galima abejoti išieškotojo įgytų procesinių teisių teisėtumu, kasacinis teismas sprendė, kad pareiškėjo teisės gintinos – praleistas terminas vykdomiesiems dokumentams pateikti vykdyti atnaujintinas. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas panaikino apeliacinės instancijos teismo nutartį ir paliko pirmosios instancijos teismo nutartį galioti.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-421-415/2016

Darbo teisė

Dėl savivaldybės viešosios įstaigos vadovo atšaukimą iš pareigų, kaip darbo sutarties nutraukimo pagrindą, ir kompetentingą sprendimą dėl atšaukimo priimti subjektą reglamentuojančių teisės normų aiškinimo ir taikymo

Ieškovas prašė panaikinti Kauno miesto savivaldybės mero potvarkį, kuriuo jis atšaukė ieškovą iš VšĮ S. Dariaus ir S. Girėno aerodromo direktoriaus pareigų, ir pripažinti šį atšaukimą neteisėtu. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai ieškinį atmetė.

Kasacinis teismas nurodė, kad nuo 2014 m. sausio 1 d. Viešųjų įstaigų įstatymo (toliau – ir VII) 9 straipsnio 5 dalis papildyta nuostata, jog kai visuotinis dalininkų susirinkimas priima sprendimą atšaukti viešosios įstaigos vadovą, su viešosios įstaigos vadovu sudaryta darbo sutartis nutraukiama. Taigi skundžiamo Kauno miesto savivaldybės mero 2015 m. gegužės 15 d. potvarkio priėmimo metu galiojo VII nuostatos, kuriomis įtvirtintas viešosios įstaigos vadovo atšaukimo iš pareigų institutas, kaip darbo sutarties nutraukimo pagrindas.

Kasacinis teismas konstatavo, kad VII įtvirtintas teisinis reglamentavimas nėra diferencijuotas pagal tai, kas yra viešosios įstaigos steigėjas (steigėjai) arba dalininkas (dalininkai). Tačiau VII nuostatos, kiek jos susijusios su savivaldybės viešosios įstaigos vadovo atšaukimu, turi būti taikomos, jas derinant su Vietos savivaldos įstatyme (toliau – VSĮ) įtvirtintu teisiniu reguliavimu. Pasikeitus teisiniam reguliavimui, nuo 2015 m. balandžio mėn., remiantis VSĮ 20 straipsnio 2 dalies 17 punktu, kompetencija skirti į pareigas ir atleisti iš jų savivaldybės viešųjų įstaigų (kurių savininkė yra savivaldybė), išskyrus švietimo įstaigas, vadovus, įgyvendinti kitas funkcijas, susijusias su šių juridinių asmenų vadovų darbo santykiais, DK ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka priskirta merui. Kasacinis teismas pažymėjo, kad nors VSĮ 20 straipsnio 2 dalies 17 punkte mero kompetencija apibrėžta kaip teisė skirti į pareigas ir atleisti iš jų savivaldybės viešųjų įstaigų vadovus, t. y. vartojama sąvoka „atleisti“, ne „atšaukti“, atsižvelgiant į pirmiau aptartą teisinį reglamentavimą, įtvirtintą VII, tai, kad šio įstatymo nuostatose įtvirtintas viešosios įstaigos vadovo atšaukimo iš

pareigų institutas ir yra aiškūs šio instituto atsiradimo tikslai, nėra pagrindo teigti, kad vien dėl sąvokų neatitikties savivaldybės viešųjų įstaigų vadovams atšaukimo institutas negali būti taikomas. Kadangi VII reglamentuojamas darbo sutarties su savivaldybės viešosios įstaigos vadovu nutraukimo pagrindas, o VSI – kompetentingas subjektas (šio įstatymo nuostatomis paskirstoma kompetencija tarp vietos savivaldos subjektų), būtent šiam subjektui pasinaudojus įstatyme įtvirtinta atšaukimo teise, darbo sutartis su viešosios įstaigos vadovu nutraukiama, vadovaujantis DK 124 straipsnio 1 dalimi, VII 9 straipsnio 5 dalimi. Kasacinis teismas konstatavo, kad skundžiamo potvarkio priėmimo metu Kauno miesto savivaldybės meras turėjo VII įtvirtintą kasatoriaus atšaukimo iš pareigų teisę ir teisėtai, neviršydamas savo įgaliojimų, ją įgyvendino. Remdamasis nurodytais argumentais, kasacinis teismas paliko apeliacinės instancijos teismo nutartį nepakeistą.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. rugsėjo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-384-684/2016

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

Gynėjų g. 6, 01109 Vilnius

Tel. + 370 5 2 616 466

Faks. + 370 5 261 6813

El. paštas: lat@teismas.lt

www.lat.lt